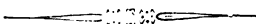

תם וישר כאיוב, ואשת מדנים תתעורר על נפש יקרה צרתה, באמרה אני אשה אחת מאלף אשר בה צדק ואמת נשקו, וכל מעשיהם לש"ש .. ורבתה השערוריה, ולא יוסיפו עוד החומאים והפושעים לעשות במחשך מעשיהם בנשף ובאישון לילה, רק לעיני השמש, כי מה מנהם יהלך אם יודע הדבר, אם לא ישיגו כלימות ורוק, וכדי בזיון וקצף בדרשה כזאת, וזה שאז"ל בא השטן ונשקיה אכרעיה! כי עשה לו בזה חטיכה גדולה ופרץ גדר של עולם, פנה לו מקום ומסלה ישרה, ומעתה יקל מאוד להשטן להסית לכל פעולה נמכזה ונמסה תחת מעטה תהלה ויושר. —

ולוי מה יקרו דברי הז"ל (ב"ר פכ"ו) על פסוק (איוב כ"ד). יומם חתמו למו. מה היו עושים היו מביאים אפופוליסטון (מין שטן נודף) וישף באבן ובאים כלילה ומרחין וסותרין. כך דרשה ר"ח בצפורין, ואתעביר ההוא לילה ג' מאה חותרין וכו' כי ע"י הדרשה ידעו לעשות זאת. ומזה תראה קורא נכבד כי ראוי לגרום בסנהדרין ק"מ. כמו הכא (וצ"ל שם אמר רבא) וכן נראה שהיה הגירסא לפני רש"י דאל"כ לא נבין מ"ש רש"י דרש ר' יוסי ב"י מדרשא והבן.

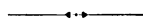
זעליג הכהן לויטערבאך.

(1) והוא מליצה שפחיס יושק מביד דברים נכוחים. ולזה לוי לא אמרו שנקים הצטן כי ממאמרו הנאמר למדיני מדע לא ידע ולא יסחיה.

מאמר

אַרְבַּעַה פְּנִים.

אמר רבי חנינא, פנים בפנים, פנים חרי בפנים חרי
הוא ארבעה פנים, פנים של אימה למקרא, פנים בינוניות
למשנה, פנים מסבירות לתלמוד, פנים משחקות לאגדה.
(פסיקתא רבתי פסקא עשרת הדברות ס' וא"ו ובמס'
סופרים ובילקוט ואחחין ובפסיקתא להר"ש באכער ע').

כל אחד ואחד משלוניי אמוני ישראל הקובע עתים לתורה ועוסק במקרא ובמשנה
תלמוד ואגדה, אם הוא רק תורני פשוט ואין לו שום חלק ונחלה בצקירת ועיון מחקרי,
ואשר ע"כ מניע עליהם צמצם אחד ובהשקפה אחת ואינו נוחן שום יחרון לזה מזה אף על
מלוא השערה, כי כל החלקים האלה המה נעיניו כנוף אחד יליך כפיו של הקנ"ה, איש
כזה הוא עלול להיות נחמה למדך הישר אל העיר ששמה קושטא, וסוף סוף יוליג

משפט מעוקל: או כי יקדישם כולם צמדה כפרז ויצוא עייז לירי הזיה רנה מרנה להכיל ויהיה שוטה כל ימיו, או כי יפקח את עיניו לפתע פתאם ויצוא להטיח דברים כלפי ימעתלם כולם, בלי שום הדל והפרש בין קודש הקדשים לקודש סתם, ובין קודש לקדשים קלים ובין קדשים קלים לחילין. אבל לא כן הדבר אם האיש העוסק בצמדה הוא חוקר לכל חכלית וישנה את פניו, כדורם לכמה גוונים לראות כל א"ל צפנים אחרים, את המקרא צפנים של אימה, ואת המשנה צפנים ציורית, את התלמוד צפנים מס צירות, ואת האגדה צפנים שוחקות, אז רק אז ילך ויללח להסיג את המושג האמתי וכל חלקי הספרות העברית, אז לא יראה לעולם את הזנוז כפיל, וכמו כן להיפך את הענק כננכ, איש כזה הוא מורד את היראה והכבוד צמדה נכונה, פצמים גדושה ופצמים מחוקה, לכל מתלקה ומתלקה לפי ערכה צאמה. איש כמורה אשר לו ארצעה פנים, הוא הגבר אשר הוא הוקם על לכהן פאר צמקש הספרות ולהיות יולא וכננס צלום ולכל לקץ צנטיעות חלילה. סוד¹ עולם ופלא כזה, גלה לנו זה רי חגיגה האור צמאמר. המאמר הזה הוא מולד יקר אין ערוך ליקראתו, הוא יצא להורות את גדרי התודיות מן מקרא משנה תלמוד ואגדה, ורק דגדורים קלרים וחדים האולרים צחוכס סגולות יקרות וקורות עליונות אשר לא יכלם ספר שלם רצ הכמות. ואנכי כידי היכולת צסוד הלמלים הטובה עלי, אנסה את כחי להרחיב מעט צקלור נמרץ את תחילת שיטתי, וזה הוא: הלומד מקרא, נמוך לו להביט עליו צפנים של אימה, אחרי כי המקראות כולם המה מלאים מדברי נביאים חזוי ים, חתומים צחות מלכו של עולם, אשר ע"כ אסור הוא לאדם להראות צם איזה קלות ראש, פגול הוא להעצירים סתם סנט הנקורת, גן נעול הוא מעין סתם, כי קדשי סמים המה המקראות ולא ינקא כל הנוגע צם, לא כמו כן המה דברי המשניות, כי אע"פ שאלה הדברים נקראים "תורה שנעל פה" דרשים בהמדות שהמה הלכה למשה מסיני, עכ"ז כלולים צהם ג"ה דברי התנאים צעלמם אשר נולדו רק על דרכי סכלם, הם המה התקנות והגזרות לפי לידן הזמן והמקום, צעיר סם צעיר סם נקטינו ונשמע, איך המה מנלמים זא"י בהלכה מה שזה מרחיק זה מקרב, זה אומר זה מחיר זה אומר כה וזה להיפך, ולזאת ראה נראה איך האמוראים עם כל הכבוד והגדולה אשר חלקו צשפצ רצ לשוני המשנה, עכ"ז לא פחדו לנפסם מלסלות את ידם לטות לפעמים את מטעם המשנה ולאמר "חסריי מחסריי" הוסיפו וגרעו ועשו צהם כדאם העושה צחוק שלו. וזה הוא נמללת צטוט צהמלות הקלרות "פנים צינונית למשנה" לא כ"כ ציראת דרומנות, אבל גם לא צקלות ראש ח"ה ים ויש רשות להתלמוד לשקול דבריהם צפלם סכלו לתקנס ולצדדס ולהעמידם לפני כסא הנקורת, אחרי כי סוף סוף מעוררים דברי ה' עם דברי חכמים קרובי מומר, אך צתבא מפורס, כי יהיו הכל צרוב מחירות וזחירות ונהמתקת עליה, כי קודש המה לנו¹).

⁽¹⁾ בהאשף שנה שניה רחמי נחמי הדברים האלה כעין הקדמה למאמרי, האקשה על דבר ססר חיו"ב, וכאשר גם כאן המה נחמים למאמרי ע"ד ססר יונה, חזרתי עוד פעם על הדברים האמורים סם, וכאשר אין צית המדרש בלי חידוש, כמו כן א"ל לדברים אלו בלי שום הוספה נחמה, וראו מה שמאזי צססר נחיות עילם נחיו דרך איך למד"ל מפראם הודע, צה"ל, כל שיטתו במקרא ובמשנה ובדרך איך לא במהרה הוא חופא, וכל אצינו צהם אינו מן הישוב, מקרא הוא המורה שהיא החכמה העליונה האלהית שהוא מן הש"י לגמרי, ודרך איך הוא מה שהאדם מחויב לעשות, וזו היא החכמה ההצחונה האנושית, אבל המשנה היא כמו אמנעי בין החכמה העליונה שהיא המקרא ובין דרך איך שהיא החכמה האנושית, ומה שלא הזכיר התלמוד, הוא רק מה שנוגע למעשה והתלמוד הוא פלסול בלבד" עכ"ל, וזה ממש, "פנים צינונית

נחון ללמוד רק צפנים מצד ירות, כי כל עיקרו של התלמוד, הוא רק לחתור בצורות תחת
 כח כבד התנאים. להניח דבריהם בשכל הישר, זה מקשה וזה מפרק, זה שואל וזה משיב,
 אין אחד מהם מתפאר לומר "כן מקובלני דור אחר דור עד למשה מסיני" המה בעצמם
 חרנו משפטם, "לאו בקשיטותא תליא מלתא אלא בצנרא תליא מלתא," המה בעצמם מתפללים
 לפעמים על אחד מהם האומר מאמרו כאלו שמועו מאחורי הפרגור, ואומרים "מאן סליק
 לעילא ואחא ואמר?" ואשר לכן אין לנו ללמוד התלמוד לא צפנים של אימה ולא אפילו צפנים
 ציניתי, אך צפנים מקצירות שלא לישא פנים לשום איש יהיה מי שיהיה. הלא נראה איך
 הם בעצמם לא פחדו איש מרעהו כלל וכלל, בכל כחם פלפלו חד חת אחד וילאו לקרב
 איש את אחיו, וכל אחד אשר ילא וכתר הנלחון על ראשו, כפסקה הלכה כמותו, ומאד היה
 מרגל צפיהם לאמר "אם קבלה היא נקבל ואם לדין יש תשובה" כי רק מפני הקבלה
 והמקורה נחתו והתפסו ושמו יד למו פיהם, לא כן לפני איש אפילו כי יהיה מהדגולים
 אשר רק מקצרה דפסיה יחרון ויגזור אומר, ואשר לכן כפגוש כמה פעמים בתלמוד דברי
 חידודים ונטווי מתחלות ודברים קשים כגידים אשר הגיד אחד לחבירו צעת לא הפיק
 ממנו דין בתאמרו, כי במקום שיש חילול הדעת והסגרה, אין חולקים כבוד לרב ומורה אף
 אם ילא לו כזר מוניטין בעולם. אבל יותר מכל אלה החלקים, ירד עשר מעלות אחורנית
 חלק האגדה צעיני ר' חנינא, הוא לפי שיטתו החליט, כי ללמוד אגדה נחון רק פנים שחקות,
 כאשר לפי דעתו, רק על הלכות והמשכת הלז, לנאומים יפים ונטוויים פיוטיים שמו
 הדורשים את פניהם. בעלי האגדה לא הטילו מרה איש ברעהו, רק ברעות וידידות המה
 משחקים על פני חלקת הדרוש והרמז, ואם גם לפעמים יורה אחד מהם כמתלהל מול
 חבירו זיקים חלים ומות, יאמר בקר רוח, "הלא משחק אנכי" זה דורש את הכתוב כך ובא
 השני ודורש בהיפך, ובכל זאת אין דורש אחד נוגע בחבירו אפילו כנאל כימא, אחרי כי
 הדורש הראשון לא בא בדרשתו אל הכתוב להשתקצצו לאורך ימים, רק בא לגור שם על
 רגעים אחדים אחרי כי הוא יודע כי צעור רגע יבואו דורשים אחרים המבקשים ב"ה מקום
 להנפש איזה רגעים ספורים עם מתבונניהם ודרשותיהם, כי כל יעשו וכל חפזו הוא רק
 למשוך לבו של אדם בדרשותיו, ואשר ע"כ נחון לו על זמן מועט איזה מקרא ולהרהרות כי
 מעתה נאמן וקדוש נובעים כל דבריו, כל אלה הוא שיטתו של ר' חנינא. צאעת הפריז
 מעט על המדה בנוגע אל האגדה, כי לפעמים יש לנו להביט על חלק האגדה צפנים של
 אימה, כי כל מי שרולה להכיר את מי שאמר וזיה העולם, ילך אלל אגדות, יש ויש בחלק
 הזה דברי לחית, מלתא דבדיחיתא, גזום והשלגה, ספורים נלהבים לפי מלז השומעים, דרשות
 רחוקות אשר א"א לכוותן אף אסתכות, אבל כמה פנינים יקרים, כמה אבני חפץ, סידות
 בפלחות ונאורות, משלים וחירות, מדות רמות ונעלות, השקפות חודרות לפני ולפנים להביט
 כל סתום וכל נעלם, נמלאים צאור ספרות האגדות.

ואחרי כל אלה אוריע לצרי לרבים, כי דו פרופים נחזונו לי צעת עלם על רעיוני
 לתת הסקפתו על דבר ספר יונה, בתחלה נכתעתי לאחורי בזכרי כי חזן קדוש מוטל עלי להביט

לתשובה ומה מאד שמחתי בראויו את דברי אלה מכונים שיה צאור לאחר אחרת, גם בתדב"ה
 איחא "יוס ליוס יביע אחר זהו מקרא, ולילה ללילה יהיה דעת זהו משנה (ע"פ מאמרו בתי"ר
 בשלמד הע"י עם משה חורא ידע כי הוא יוס, ובשלמד עמו משנה ידע שהוא לילה) אין אחד
 ואין דברים בלי נשמע קולם אלו ההלכות, בכל הארץ יא קוס וגומר אלו האגדות שחקקש
 שמי ברכים על ידע" עכ"ל, ראו כי ע"ד האגדות אומר בהיפך מכל וכל מדעתו של ר' חנינא.

עליו צפנים של א י ת ה, אבל אחרי אשר נתקדשה רוחי מעט מהנהלה הראשונה, שנתי ורליתי כי גם אחד קדוש ומחמתי התלמוד לטעם את עיניו לבקר את הספר הזה ולאמר דבר חדש, אז אמרתי הלא יש לי על מי לסמוך, לא אהיה כנזם את דעתי ואגלה לפני קוראי את "אולר הספרות" את הטמון צבוי, אך צמחתי מייניכו לבד תאילו להרוס אשר צניתי, הלא דבר הוא.

א.

פנים של אימה.

הספור מיונה הנביא הוא כ"כ זר ופלא, עד כי א"א להקורא שיש לו מוח נקדקדו לעבור עליו בלי השתוממות ותמהון לבד, ואם על הספור מן מתי יחזקאל נקל היה לר' יהודה לאמר כי משל היה, כי יחזקאל אשר אמרו עליו בני דורו "הלא ממשל משלים הוא" (שם כ"א ה') מרמז צעלמו להשומעים את דבריו כי רק צמשלים ידבר, כאשר יפתור לנו את חידתו צסס ה' "ויאמר אלי בן אדם העלמות האלה כל בית ישראל המה, הנה אומרם יצאו עלמותינו ואצדה תקותינו כגזרנו לנו וגומר ונחתי רוחי צכס ומייחם והנחתי אתכם על אדמתכם" וגומר (שם פסוק ל"ז) אבל צספורו של יונה חין שום רמז כלל, כי הוא משל וחידה, רק הוא מקיפר באופן פשוט כעין מעשה שהיה, ואל יחשובו הקוראים כי כל החרדה הזאת, הוא ע"ד הדג צצלע ואת יונה והיה צמעיו שלשה ימים ושלשה לילות ואח"כ אמר ה' לרד ויקיא את יונה, לא לא, צאמת לא איכפת לי כלל הנהו קורטני המשל והחידה אשר כחצערנו בהספור הזה, אך הספור צעיקרו הוא זר ורחוק לאין שיעור וערך. (א) מה רלה הש"י לשלוח נביא מישראל להוכיח את אנשי כינור? מה להם ולר? האם ישראל ויהודה היו צימיו כ"כ טהורים וצכים, עד שלא היו כחולים כלל לחמה ומטיף, ואשר לזאת ראה הש"י את יונה נביאו הולך צטל, וצא לכצרו צשליחות כזה לילך ולהוכיח את אנשי כינור? הלא לא כפגוש צכל כ"ק ענין דומה לזה, כי ישלח ה' את נביאיו לאומות. העולם להחזירם למוטצ? כל הנביאים חזו עתידות על גוי ועל אדם יחד, אבל הכל צציתם וצארלם, לא כי כתחו את רגליהם לטוע אל ארלות הגרים לצוררם לתצונה ע"י חזיונותיהם לימים יבואו. גם כחון להרגיש, כי הנביאים דברו רק מאומות כאלה אשר עשו רעות רצות לישראל עליהם חזו עתידות לא טובות, למען לחזק ע"י את לבות צ"י כי עוד יחזו עיניהם נקס מאויצניהם ומנדיהם, ולפ"ז מאד מאד מציא ספור כזה לידי טעמוס, מה רלה ה' צשליחותו של יונה לכינור? הלא מלך אשור היה כרקצ לישראל ויהודה, את צ"י גלה מעל אדמתם וגם אל ארץ יהודה צא כפעם צפעס לשלול שלל ולצוז צז ולהספך ערים משרטן, ואם כל אלה היוה גלויס לפני הש"י, מדוע חרד כ"כ לטונחו ולצוז צעקיפין על יונה, כי ילך למרות חפלו אל עיר הדמים כמזה המלחה אלילים ולהחזירה צתצונה שלמה? חין די מליס אחי להגדיל הפליאה הזאת המרעשת את חין השומע ספור כזה. (ב) כצד נחר גרוסם של המפרשים לשנות ולשלש את הפלא הגדול, חין חשב יונה טפשות כזאת לצרות מפני ה' מרטישה? הלא מחצנה כשחזה כזאת לא תעלה אף על לבו של איש שיש לו אף מעט מוח נקדקדו, אם אף עוד לא כשתגע וילא מדעתו לגמרי, וכש"כ כי יעלה רעיון מנוהל כזה על

לז איז המוכשר למראות אלהים? היתכן לנרות מפני ה' אשר מלאו כל הארץ כבודו? מה לפניו יתברך הנפקותא זין שומרון לתרשים? אבל מה הועילו המפרשים צהנרילס את הפלא? האם אמרו דבר המתקבל על הלז? האם הזיו את אכן הפליאה הזאת מתקומה חף זי כל שהוא? האם הרגשתם קוראים יקרים, כי מרוב הזרות והתמיהות, החלו כמה גדולי ישראל לנסקות את כחם לנפש איזה פתרון להספור הזה אשר נראה לרוב זרותו כספור חידותי? כי מדוע לא עשו ככה ליחד כ"ק? אך את האמת הנני להגיד, כי דרכי הפותרים הללו לא יתכנו צעירי. הלא אמת נפשך לא יעלה הדבר יפה יפה, כי אם נחשוב אשר הספור הזה, הוא ספור אמתי ג"כ, ח"כ למה לנו הניתול? ואם נחשוב, כי לא נברא הספור הזה אלא בשביל הניתול, ואין שום שונן דבר מכל הספור אשר ראה את שום הניתול, לא נוכל לתת אמוץ, כי בגלל נמשלים כאלה לפי דעת המפרשים, נחשבר ספור חידותי כמוהו ונקבע בכ"ק למזכרת עולם? איזה חכמה עמוקה וסוד נסתרים עדימ צהניתול מהגוף והנשמה, ואשר האכיה היא רמז אל הגוף ויונה אל הנשמה? הלא רעיון כזה אינו נחוץ כלל להסתירו נמשל ונחידה, ואם צאמת זה הוא הניתול, הלא הוא מורה על נחשבר המשל, ח"ך אין שפתו אחר ואין נכחו למשול משל ולחוד חידות, כי יותר קל הוא להכניס פילא נקופא דמחשבה מלהכניס פתרון כזה בספורו של יונה. נמשלים כאלה הם דומים צעירי אל הנמשלים אשר יתנו פותרים כאלה אל שיר השירים⁽¹⁾ כי פותר חידות חכמים ומה גם חידות חזוי יי, לריך לשום מול עיניו שני דברים עקרים: (א) כי הפתרון יהיה דבר גדול וסוד עליוס, אשר היה כדאי ונחוץ להסתירו מעיני רוב הקוראים לעת נחשברה החידה. (ב) כי הפתרון יהיה דבר דבור על אופניו, עד כי אחרי התגלות הפתרון, יכיר ויורה כל קורא אשר כל אלה חשב הממבר.

ואחרי הארכתני קלת, הנני להשמיעכם את אשר עם לנני, אכני אחליט כי הספור הזה צעיקרו, הוא ספור קרה צאמת, אבל אולי יש צו ג"כ איזה נלני המשל והחידה, הנלתי

(1) לפני איז משיל וגאור, בא איז אחד וספרו צידו, והוא פתרון להחידה של שיר השירים. החבור הזה היה עוד כהיבית יי, ובקש שיחיהם עליו ולהת לו דמי קדימה. הנאור הזה אחרי שהראה להמחבר המון פרושים נדפסים על שה"ש אשר יש מכבר באגורו, שאלוהו כי יאמר לו בקצור נמרץ את הכן הניתול, ואחרי ששמע כי גם הוא הולך בדרכי המחברים אשר לפניו, כי צביר השירים מדבר בנסת ישראל עם השכינה, אך בא מעט לשנות את הפתרון, כי בהצוב הפלוגי אשר לפי המחבר אלמוני קאי על כני אומר הוא כי קאי על השכינה, או אז קם הנאור על רגליו ואמר לו, "הלא נצח גם אלה וכן כל המחברים אשר היו לפניך מודים ואומרים כי שלמה היה הכס מכל אדם, ואין אדם מגיעים אשילו לקרסוליו, ואף אדם נועים להשפילו ולדבר מתוך גרונו כל מה שעולה על לבבם? הגד נא לי איזה חכמה עמוקה יש בהיביות הזה אשר בין כני והשכינה? ואם צאמת רצה שלמה לאמר כמו אלה, למה היה לו לדבר במשלים? על מה היה לו לחבר שיחה בין רועה ורועה ולרמוז אל הנמשלים כמו אלה? האם המה דברים מסוכנים צומנו אשר היה ירא מלפססם כפשוטם ממש? הלא עד"מ אם רצה לדבר עד"ל הלוחות, או על התורה שבכתב והורה שבש"ס, או על בית ראשון ובית שני על מה היה לו לחוד חידה ולאמר, שני שדיך כני עפרים חאומי צביה הרועים בשושים? הלא טוב היה לו לדבר מכל אלה בשומני? מה חשב צו? האם בא ללגות סודות במעשה בראשית ומ"מ? ראה נא ידידי הסותר חידות אם היה שלמה מדבר נקסם ברורה כפי הניתול שבדעתך לזכורו, ואהה בא בהכמהך ללגות, כי צאמת מדבר שלמה מאוהב ואהובתו, ואך למען לא ירמזו אחריו כי הוא עוסק בדברים בטלים, הלכיס הענין בשיחה בין כני והשכינה, או אז גלית צאמת חדשות, והיה ראוי ספקך לראות אור הדפוס, לא כן כאשר הדבר הוא בהיסק.

גוגעים כלל אל עיקר הספור, ואין לנו נפקותא כלל, אם המה דברים כמשמעות, או משל וחידה. זה הוא צדדו, כי יונה הנביא ראה מראה צהקין או חלום נשינה (כפי גדר הנבואה) אם יהיה נביאם ה' במראה אליו אחרדע נחלוס אדבר נז, לבד מרעיה אשר היה לא במראה ולא בחידות) כי ה' מונה עליו כי ילך אל כינוה להוכיחה על פניה, הוא לא מלא אחרי חזיונו ודבר מרשישה, על הים קרה לו אסון ונלל ע"ד פלא, אח"כ נא אל כינוה והלליה בשליחותו, כל אלה קרה באמת, וכל יתר הפרטים, יכול להיות כי המה משל ומליה ואין לנו שום נפקותא בזה. אבל מן זה ועל מה זה? בזה נוכל להחיר את כל הפליאות שהזכרנו? דעו נא כי את זה הנביא יונה נפגוש עוד פעם אחת והוא במלכים ג' י"ד בימי ירבעם בן יואש מלך ישראל. זה האיש ירבעם עשה רע צעירי ה', ועכ"ז כתיב "הוא השיב את גבול ישראל וגבול חמת עד ים הערבה, כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר נאמת החפר, כי ראה ה' את עמי ישראל מורה מאד ואפס עלור ואפס עוזב ואין עזר לישראל, ולא דבר ה' לתחות את שם ישראל מתחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש, ויתר דברי ירבעם וכל אשר עשה וגבורתו אשר נלחם ואשר השיב את דמשק ואת חמת" וגומר. הקורא הפשוט הלא יחשוב, כי יונה הסיף דברי נחמה באזני המלך ירבעם והשרים ואלילי שומרון, כי עוד יללימו להרים את קרנם ולהשכיח את גורלם המר, וכי מלך צ"י אף לו שום שייכות ויחוס אל מלכה של כינוה, אך לא כן חשב ר' נחמן בר רב ילחק, כי ציטות לית ע"א אמר ר"ע עה"כ: "יהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר" (יונה ג') בזה"ל "שנית דברה עמו שכינה שלישיית לא דברה עמו שכינה" עכ"ל, על מאמרו זה של ר"ע ישאל שם השואל, והא כתיב הוא השיב את גבול ישראל וגו' כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא? ע"ז השיב רבינא, על עיסקי כינוה קאמר" אך רב נחמן בר רב ילחק לא קבל דלון את תשובתו של רבינא, כי לפ"ז מה השמיע לנו ר"ע חדשות, הרי הכל ידעו כי שוב פעם שלישיית לא דברה עמו שכינה ע"ד כינוה, אלא בטח נא ר"ע לאמר, כי הכתוב מודיע לנו, כי רק שני פעמים דברה עמו שכינה והוא ע"ד כינוה, ושוב לא דברה עמו כלל וכלל, וא"כ מה נעשה עם הכתוב במלכים אשר שם מפירש כי דברה עמו שכינה ע"ד מלכו של ירבעם? ואשר לכן נא זה רב נחמן לכלל דעה חדשה וחדושה, כי באמת לא דבר עמו ה' רק ע"ד כינוה, ורק משליחותו אל כינוה, כסתובב יסושה ורוח והללה לישראל, וז"ל "הכי קאמר כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו הנביא, כשם שנהפך כינוה מרעה לטובה, כך בימי ירבעם בן יואש נהפך להם לישראל מרעה לטובה". ולפ"ז לא דבר יונה הנביא בשומרון רק על דבר כינוה, והנטיית להם, כי אחרי שיתהפך מלכה של כינוה מרעה לטובה, כך יתהפך מלך ישראל ג"כ מרעה לטובה. ומי לא יתפלל לאמר: מה שייך זה לזה? מה לישראל אל כינוה? איזה יחוס וערך יש בין שתי הממלכות האלה אשר נוכל לחשוב כי הללחת שומרון תלוייה בהללחת כינוה? מה ראה זה רב נחמן במאמרו זה? הלא אם ראה ה' להביגר לירבעם ע"י נביאו כי ילליח במלחמותיו, היה ליונה לבד כל אלה בשפה צדורה כבגנות יתר הנביאים, לא לבד צדוה וליבוי לדומה את כינוה אשר אין לה אף נגיעה קלה למנעם של ישראל, האין זה פלא? מכל זה באתי לכלל דעת, כי זה רב נחמן הניח, כי הספור הנפלא משליחותו של יונה לכינוה, הוא שייך רק להללחתם של ישראל, ולא צעור להחזיר את אנשי כינוה למוטב, העיר ה' את יונה ללכת אסורה, ומרד עבדו את כל המרדה הזאת להטיל סערה בים ולהטניע את יונה ולחליו ע"ד פלא,

רק להושיע את ישראל מיד שונאיו, ראתה ההשגחה העליונה לסנן כל אלו הקצות, וזה הוא: הלא שם צמלכים צ' י"ו כראה כי אחז שלח מלאכים אל תבלת פלאמר מלך אשור כי יצא להושיעו מכף מלך ארם ומכף מלך ישראל, הוא נתן לו שחר כל הכסף והזהב הנמצא בבית ה' ובאולרות בית המלך, מלך אשור צא אל דמשק ויחפשה ויגליה קירה ואת רגין מלך ארם המית, אך צימי ירבעם מלך ישראל אשר לא היה להם לכסף מולא כעדות הכתוב "כי ראה ה' את עני ישראל מורה מאד" לא היה נכחו של ירבעם לשלוח שחר אל נינוה, כי יצא מלכה להושיעו מכף כל הקמים עליו (אשר גם אז היה מלך ארם לשטן לו כצימי אחז, כמו שנראה שירבעם השיג אליו גם את דמשק) מזה אז יונה את חזיונו, כי ילך אל נינוה להטות את מלכה להושיע את ירבעם, אבל צמה יעה את לבנו? לא בכסף ולא בזהב רק להראות לו את לסונה ולהליל אותו ואת עיר המלוכה מאסון נורא עיי רעם גבורות מדברותיו, ואחרי יפיק רגון מאת המלך כי גם הוא ירחם על עמו, בה מזה יונה בחזיונו, אבל לא החליט מיד את הדבר כי ימלא אחרי החזיון הזה, הוא חשב, אולי כל אלה הוא רק ילדי רוחו⁽¹⁾ כי הוא ידע לפי מוצנם של חושני עיר נינוה כי לא יארכו הימים ותחלקה שם מרד כללי ויהיה חרב איש צרעהו ויפלו כולם לפי חרבו, באשר כי כולם מרוב טוב השתכננו משובה נכחה, כשלה נרחבו אחת, איש אחרי צלעו מקלה, חוממים וסודדים איש את אחיו. פרו גדרו של עולם וכמעט פרקו מעליהם עול מלכותא דרקיע וגם מלכותא דארעא, ומפני כי הוא ידע כל אלה ע"פ השמועה (כי הנביאים כולם ידעו את כל הנעשה בכל הממלכות מקניצ כפי שאלמנו רואים בכ"ק) חשב כי מזה נארכו צרעינוי ומשנה כזאת לילך לנינוה להרעיש את יושביה ע"י דרשותיו, עד שיגיע הדבר צאני המלך ויראה לתקן את הדבר בעוד מועד, ואחרי ילליה להטות את לבנו להושיע יר עזר לישראל, אבל אין זה חזיון מאת ה' ואין לו כביכול שום חלק בההלעה הזאת, ולפיכך החל לפסוק על שתי השעיפים, החל לחשוב כי כאן קצוב היזקא, כי פן ילכר שם צמח על עוזו לבוא אל עיר המלוכה ולהכות את יושביה בשבט פיו, ומכש"כ שהוא עוד מעט זר, ומה לו ולהם? הלא נקל כי יתחם עליו קו חסד אשר יש דברים נבו — אולי מרגל הוא? אולי הוא צא לאיזה מערה נסתרה, ואשר עיב הוא מתכנן להרגיז בדבריו את יושבי העיר ולהביאם לירי שעמוס? ולבר זה לא היה נעים כ"כ לפניו לעשות אות לבונה עם עובדי אלילים כאלה, כי מה איכפת ליה כי ילכו לאזרון ולמשואות נלח? אך מלך אחר ראה צד את טונת אחיו, כי אולי ילליה בשליחותו וימלא עיניו עזר לישראל? בה נסתבך צמחשנותיו ולא ידע

(1) צמשי. שיה סוד שרפי קודש" אשר אחי בכחובים, ואם יגזור ה' בחיים ויהיה לעזר לי אוליאו בקרוב לאור נמצא מאמר אחד בשמו. סוד הנבואה וספרותה" ואחת מהסודות הוא, כי הנביא להיות כל נבואותיו רק עיי מראה בהקין או עיי חלום בשינה, אי לזאת לא היה בטוח בעצמו, אם הוא חזיון שדי או ילדי רוחו, ואשר לפיכך אם ראה את חזיונו לדבר מסובך, לא היה אף כ"כ למלאות אחריו, כאשר נראה משמואל כי לא אבה לילך ולמשוח את דוד באמרו "איך אלהך ושמע שאלו והרגני", היחך להאמין, כי שמואל היה מסופק ביכולתו של הש"י להצילו מיד שאל? רק באמת לוא ידע שמואל כי ה' צוהו על כך, כי עתה צמח לא עלה שום מורה עלי ראשו, אבל אחרי אשר כל אלה חזה רק בחזיונו, והדבר היה מסובך, כאשר גם חז"ל קראו זה "קביע היזקא" החל לחשוב אולי הוא חזיון דמיוני הארג רק מן מחשבותיו בעצמו וא"כ על מה יפקיר איש על חס? כמו כן הוא כאן ע"ד שליחותו של יונה, כל עוד לא ידע על דברו כי רצונו של ה' בזה רפו ידיו מלעשותו כמו אלה.

בעלמו איך להחליט אם לעשות או למדל, כי עוד לא ראה סימן מובהק כי חזיונו הוא חזיון שדי, כי זאת היה בטוח בזה, לא היה לו עוד להסתפק כלל וכלל ומלא מיד אחרי חזיונו כעבד נאמן לה'. הוא גלה בשומרון את כל מה שנלצו לעשות לעונתם ולאשרם, בלי ספק האינו צו אליה העיר כי יוליץ לאור את מחשבתו בלי אסור כלל, אך להיותו עוד נכון למאד ולא ידע מה לעשות, לא היה לו דרך אחר, כי אם לברוח משומרון, עד כי יתברר לו חזיונו על נכון, כי היה ירא שלא יצאו עליו צעקיפים ולהעבירו על דעתו, הוא לא אזה להפקיר אי"ע ללא תועלת, ומה שהבטיח אומר "מלפני ה'" הוא נאמר לפי האמת אשר חזיונו היה חזין מאת ה' וא"כ הוא בורח מפני ה', אבל יונה צעור לא ידע על צדור כי הופיע רוח"ק בבית מדרשו, ברח מפני אליה שומרון לא מלפני ה', אך כאשר קרהו האסון על הדרך וראה איך כי נפל הגורל עליו, הבין כי מלפני ה' הוא בורח, ראה כי חזיונו הוא חזון מה', ואשר ע"כ הוא מענישו על כי יסרב אי"ע מלמלכות את שליחותו, ואחרי אשר נילל ע"ד פלא, נתן אל לבו לקיים את חזיונו ובה אל נינוה והלך וקרא בשוקים וברחובות, "עוד ארבעים יום ונינוה תהפכת". בלי ספק לא אחר רק הדברים המליציים האלה, בטח הרעים בקולו קול עוז להראות להם עד כמה השחיתו את דרכם, עד כמה גבר החמם והשוד צעיר עד כי סוף סוף תפרוץ המרד הכללי ואז אז אין תרופה למכתם. כה עבר צעיר מהלך יום אחד ועשה אותה כמקרה, ויגע הדבר אל מלך נינוה, הוא נשמעו מן המיץ נורא כזה הנא מאריך ישראל ואשר כל דבריו דברי טעם הנה, וראה והבין עד מה הוא מגלה את מחשבו העיר אשר היו נעלמים עד כה מעיניו, נחרש עד למאד מדבריו אשר קרא בשם ה', לא עלה כלל על לבו לחשוב אולי הערם יערים המטיף הזה ורעה נגד פניו, האמין אמונה שלמה כי הוא חרד לעונתו וטובת ארצו באמת וצדק, וכי הוא נשלח מאת ה' להלילו ואת בני עירו מאסון נורא, כי לב מלך ציר ה' אל כל אשר יחפץ יטנו, ואשר ע"כ נחשור וזרנו את כל יושבי העיר, כי יעזבו את דרכם ומן החמם אשר נכפיהם, למען כי הגזלים והשודדים לא יחטירו חטירות בפתח איך לפרוע פרעות ולהפוך את הקערה על פיה. המלך הלליח למאד וכל אנשי העיר מלאו אחרי רגלו. ממילא מוכן, כי יונה נקרא לבוא אל המלך לקבל ממנו את תורתו ואולי את שכרו על שזא אליו מאריך מרחק רק לעונתו, ואך נמרות הדברים אשר נדברו ציניהם בנוגע אל מלכו וארצו (כפי טבע הענין) הגיע לפניו את מלך עמו ואיך הנה נדרשים על חנם מהגוים מקניצו נרלותם לרשע את ארצם שלא בלדק. המלך כי רוחו הטובה עליו נעת הזאת, נתמלא רחמים על האומה הישראלית, אשר בתוכם נמלא איש יקר ונכבד כזה אהב את אדם בכלל, בלי שום הבדל מדר הדת והלאום, ורעה ג"כ להראות לו, כי גם הוא איש האחד לעונת זולתו ולהליל עשוק מיד עושקו, וכה הנטיחו לבוא עם חילו לעזור את מלכו ואת ארצו, אך בטרם שבו הקדרים צעיר המלוכה אשר היתה עיר גדולה לאלהים מהלך שלשת ימים, כי לא על נקלה יצאו גוי גדול כזה על מקומו בשלום, הלך הנביא מקדם לעיר ויעש לו שם סוכה וישב תחתיה בלל עד אשר יראה מה יהיה צעיר. הוא בחזיונו עי"פ רוח קדשו על ימים יצאו, ראה בעליל איך כי מלך אסור ילטוש את עינו על העמים השונים אשר בתוכם נמלא גם ארץ ישראל ויהודה, הוא יצא כפעם בפעם בתור בורח פעם לזה ופעם לזה, עד כי סוף סוף יגורם כולם כאחד אל חרמו, ואשר לכך אף אחרי צווא לנינוה ועשה מה שעשה ואשר עוד קרה כי יפיק את רגלו מאת המלך, עכ"ז חרה לו עד מות המעשה הזה, הוא חשש כי אולי דמיונו הוליוו שולל ועשה כל אלה שלא

כדת, כי אין להוליא מתוק מעז, אולי רוח והללה עמד לצמו מנקום אחה, לבו הכהו, פן כל מעשיו אשר עשה הוא למרות רלונו של הש"י, וכל מזיוותי והגה רק מזיוני רוחו אולי מה שקרהו על הים, איכנו עוד אות כאמן כי ה' עשה כל זאת למען לרצו על הליכתו לנינוה? כי מי עמד בסוד ה' ? אך צעת נפקחו עיניו לראות איך הוא חס על הקיקיון אשר לא עמל בו ולא גדלו, נחקרה רוחו מעט, כי מזה למד קו"ח, איך יש לחוס על הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע צין ימינו לשמאלו, ולפיז גם לבד החועלת מהענדל הזאת לנ"י עוד עשה כהונן להגיל עם רב נפשות נקיים וטהורים מאנחת חרצ. הכותב והמסדר את כ"ק הספיר צין הדנקים לטעם ידוע אללו, כי לוא קצע את הספור הזה שם צמלכים ולנאר את היחוס מהליכתו אל נינוה ליסועחו של ירבעם, ואשר צאמת אחרי נחפך לנינוה מרעה לטובה, מיד נחפך ג"כ מלב ישראל מרעה לטובה, כמו שהצין כל אלה רב נחמן צעמוק צמונת, היה כל קורא וקורא הנין צסוב כל העניינים האלה, אך לאשר צמלכים קתם הדבר ולא אמר כלל ע"ד סגנונו של יונה דברו אל ירבעם, ואת הספור מציאחו לנינוה קצע צחרי עשר, מנלי להעיר כלל מה עשה שם אחרי כן, האם ראה את המלך? הלא מי לא ינין, כי המלך רלה לראות ליר נכבד כזה אשר צא מארץ ישראל לעשות טוב עמו? ונשגיל כל אלה, נשאר הדבר קתים וחתום צאלף עזקין, אך זה רב נחמן צר ילחק האיר מעט את הענין, ה' יודע האמת! וע"ד הדג אשר צלע את יונה והקיא אותו, מי יודע אם לא הטמין הכותב צזה איזה סוד על אופן ההללה שגילל מתהום רבה, מי יודע על מי הוא מרמז הדג הגדול אשר יונה נצלע צתוכו ואשר לצסוף היה מוכרח להקיעו, אך צאמת זה הוא אינו נוגע כלל אל עיקר הספור, יהיה הדג מושל או דג ממש.

ב.

פנים בינונית.

צמס' יומא כ"ג ע"ג איחא צמשנה: ימשנל ארון, אצן היתה שם מיימות נביאים ראשונים (דוד ושמואל, רש"י ז"ל) ושתי היתה נקראת גבזה מן הארץ שלש אלצעות ועליה היה כותן ונטל את הדס' וכו' ושם כ"ד ע"ג צגמרא: "ושתי היתה נקראת, תנא שמונה הושחת העולם." צאמת הוא הפלא ופלא, אם היתה איזה אצן נמלאת צצית המקדש עוד מיימות נביאים ראשונים דוד ושלמה, הרי היתה עוד גם צצית ראשון, ומדוע אין מזה שום רושם ורמז צכ"ק, מי הציא אותה שמה? לאיזה מטרה? איזה היתה מונחת ערס שגנה צית ראשון? איזה היתה נמלאת מחורצן צית ראשון עד צנין צית שני? מי הלילה מתוך ההפכה הזאת? מי לא יאצה לדעת את יחוסה? הלא ההלעה הזרה שמונה הושחת העולם ואשר לכן נקראת "אצן שתי" היא כ"כ זרה, עד שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכול לשמוע. צאמת יש ויש שם צגמרא רבים המולקים על ההלעה הזאת, ומזה נאמנה השערתי כי לא דברו צזה עיפ מסורה וקבלה רק ע"פ השערה ולא ידעו צעלמס אם קלעי אל שערת האמת או החטילו המטרה, ואם כן, אין איש יודע מדוע היתה נקראת "אצן שתי"? מכל אלה רואים אנחנו צדור, כי גם חכמי המשנה ומכש"כ חכמי הגמרא, לא ידע כי אם

שהיתה אכן צניעות^ה עליה היה נותן וכו' אבל לא ידעו ידיעה צדורה, אף היתה מונחת גם בציר ומה היתה תכליתה שם? מי הביאה? מאין הביאה? את תולדתה ומוסדה? גם הנאור האמתי מהשם "אכן שתייה" ? אך מאשר שפנים ציוניות למשנה ואין הדבר הזה נוגע להלכה למעשה, אמלא עוז בנפשי להגיד השערה חדשה פ"ד האכן הזאת אשר היתה נמלאת בלא ספק צנית שני, וזה הוא. נספר יהושע כ"ד כתיב: "ויכרות יהושע ברית לעם ציוס ההוא וישם לו חוק ומשפט נשכס, ויכתוב יהושע את הדברים האלה בנספר חורח אלהים ויקח אכן גדולה ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה', ויאמר יהושע אל כל העם הנה האכן הזאת תהיה בנו לעדה כ"^ד היא שמועה את כל אחרי ה' אשר דבר עמו^ה והיתה נכס לעדה פן תכחישון באלהיכם^ה, הרי נראה כי נשכס הניח יהושע אכן גדולה תחת האלה למען תהיה לעדה כי היא שמועה את כל אחרי ה', וממלא מונח, כי האכן הזאת היתה נמלאת גדולה צעני כל ישראל ונחנו אליה יקר וכבוד עד למעלה ראש, גם הוא ידוע כי השומרוניס ציני נ"ג אשר הרבו להלשין על ירושלים ועל בית מקדשה, ובכל מאורס ונפסס הקדישו את הר גריזים וקראו לו "טורא צדוקא" (מ"ר וישלח פ' ס"א) אשר היה נ"כ נשכס ושם בנו את בית מקדשם, בלי ספק קצבו אותו על המקום אשר היתה מונחת שם האכן היקרה הזאת אשר הקימה יהושע לעדה כי היא שמועה את כל אחרי ה', וזה התבאר למד כי סגולה נפלאה כזאת אשר כל חפלים לא יסור זה נמלאת צנית מקדשם, ובאמת אין ערך ליקרת אכן כזאת, ונלדק התהללו צאורל יקר כזה, אך יומן הורקנוס החשמונאי בן שמעון בן מתתיהו כה"ג זא וילר על שכס ויוכל לה ויחריצ את מקדשם על הר גריזים וגם את ההר צעלמו חרש, ותהי שמועה גדולה בעם יהודה כי השמירו את לריהם היושבים צקדנס וישמו את מקדשם אשר היה אכן נגף יותר משמי מאות שנה אל המקדש צירושלים, ולזכר הנלחין הזה עשה את היום ההוא יום טוב לדורות הצאים הנודע נשם "הר גריזים" (כ"א כסליו, מגלת תענית פרק ט'). והנה מי לא יוכל לשער. כי יומן אחרי החריצ את מקדשם וחרש את ההר, מלא בלי ספק את האכן היקרה הזאת אשר זה התפארו הכותים, ולגורל ערכה, נתן לה יומן מקום צנית המקדש צירושלים למדות עיני הכותים, והיא תהיה לעדה שוב פעם על הנלחין הגדול שנלחו בני החשמונאים את השומרוניס שטוי נפשות צ"י והחריצו את מקדשם וחללו את הר קדשם, ולפ"ז לא היתה האכן הזאת כלל ציני צ"ר וגם צנ"ג לא היתה ערך שמי מאות שנה, רק היתה נמלאת צחוק מקדש השומרוניס על הר גריזים, אשר שם הניחה יהושע תחת האלה. על המלים, אשר במקדש ה' "הכתוב ציהושע, העירותי צ, הנלחין" שנת חרמ"ח צמאמרי^ד האלה אשר במקדש ה' " אשר הוא פלא חיז מקדש היה לצי" אז ציני יהושע נשכס? הלא המשכן השכיני צעיר שלה, ועל מה היה להם לבנות שוב מחדש מקדש ה' נשכס? ואם בנו, מד ע חריש מזה כותב יהושע ולהודיע כי היה לצי" לצד המשכן צשלה עוד מקדש נשכס? ואשר ע"כ אחרי אשר הארכתי שם (שכחתי צאיזה גליון) העליתי כי כאשר הכותים לא הקדישו לכ"ק כי אם התורה וספר יהושע וכמה פעמים התנכלו לזייף את הספרים האלה למען לחזק את שיעתם כידוע, התחכמו לרשום בנספר יהושע כעין מאמר המוסגר (אחרי אשר בנו מקדשם על הר גריזים) אחרי המלים "ויקימה שם תחת האלה" את המלים "אשר במקדש ה'" להורות כי כעת נמלאת האכן אשר הניח יהושע תחת האלה, צחוק מקדשם אשר בנו זה המקום, ולפ"ז עוד יותר קרוב הוא להאמין, כי יומן הורקנוס החשמונאי צהחריצו את מקדשם וצחרשו את הר גריזים, מלא את הסגולה היקרה הזאת

והציאה צרוב שמחות וגיל אל ירושלים ונתן לה מקום צבית המקדש כראוי והגון לאנן כזאת. ואחרי הופיע מאמרי בהעלין, ילאו רבים זה אחר זה לנאר ולפרש את המלים "אשר צמקדש ה'" גאופנים מאופנים שונים, ואך למען שלא יהיה נמוך לקבל כי השומעונים הכניסו מעלתם את אלה צספר יהושע, ומנלי משים נשאלו המלים ככל ספרי יהושע צעוד היו צכתיצת יד, אך הסרס ידעו כל המצארים האלה, כי כל אלה היו נגד עיני, ואין שום חדשות נחגלה לי ככל צאוריהם, כי כנר ענר עליהם כלה, ואפילו אם יצואו עוד מצארים רבים להתליל על המלים הנפלאים האלה תלי תלים של צאורים ופרושים, לא ימלאו שום תרופה לאלה המלים הזרות, הלא סוף סוף מעיד הכתוב כי היה צשסם "מקדש ה'" ? ולוא לא יראתי מפני האריכות, כי עתה העתקתי לפני הקוראים את צאוריהם (לא מולדו על צרכי שכלם, רק לקחו מן כל הנא צידם מקפרים שונים) ואז יראו, אם יש צכח צאורים כאלה לקרר צזה את רוחם של אלהי הפשט ? ואחרי כל אלה אומר, כי לולא יראתי מפני המעכילים שלא יראוני לדרוש צרית, הייתי אומר כי למען לקרר את שם האנן, החלו לכחיג ואולי גם לקרוא "אנן שתייה" והוא ר"ת "שמעיה תורת יה". ואולי צאמת היתה נקראת, "אנן שאיה" ר"ל, שמעיה אמרי יה" כמפורש צם" יהושע, ואך מפני כי "שאהיה" הוא מלשון שמעיה, נשתנה השם לאנן שתייה, ובהמשך הזמן נשתכחה הדבר כי הוא רית, ולפיכך לא יכלו לנאר את המלה הזאת, כאשר לא ידעו את טינה של האנן הזאת, ואם הוא אמת צפי הבורקים כי זכו להשיג את האנן הזאת והיא עד היום מונחת צבית מקבר שלהם על הר הצית צצירושלים, נפלא הדבר לעאר, איה היתה מונחת כמה מלות שנים מעת חרבר הצית, עד כי קמו המושלמנים לצנות את היכלם צירושלים ? מי הלילה צשעת החורבן והטמיניה צמקוס סתר עד שכתנבלגל הדבר ופלה צידי מאמיני מחמד ? מאד מאד נמוך הוא לשוקרי קדמוניות לדרוש ולחקור אחרי מקור המסורה אשר צפיהם, כי צאם צאמת השינו את האנן אשר היתה מונחת צצ"ש, הלא לפי שאמרת אמת האנן הכית יהושע לעדה תחת האלה צשסם, הי יודע !

ג.

פנים מסבירות.

המאכילך מן צמדנר למען ענותך (דברים ח' ט"ז) רבי אחי ורבי אסי, חד אמר אינו דומה מי שיש לו פת צסלו למי שאין לו פת צסלו, וחד אמר אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר רב יוסף מאכן רמז לצומין שאוכלין ואין צנעין, אמר אציי הילכך מאך דאית ליה סעודתא לא ליכליה אלא ציממא(יומא ע"ג ע"צ).

רש"י ז"ל אומר: "אכילת המן טועם כל המינים ואינו רואה אלא מן", הוא ז"ל צאין צרייה הכית את דעת הלוועדים צצאור כמוהו לצדרי זה המ"ה, אחרי שדבריו אין להם שום מונן, כי אין יאמר על המן שאכלו אותו ולא ראו אותו? האם נסגרו עיניהם צדריך כם צעת אכלו את המן ? אבל גם צאורו זה אין צו די כח לפייס את דעתו של הקורא הענין. אמת הוא כי אלו המכמים דרשו עהיכ את הקסואים ואת האצטימים וגומר (שם עיד ע"א) אשר ח"א טעם כל המינים טעמו צמן, חמשת המינין הללו לא טעמו צו, וח"א טעם כל

המינים טעמו טעמן ומעטן, והללו טעמן ולא מעטן, אבל הימכן לחשוב אשר זה המיד קצת כ"כ ממדורו דרשנו אשר דרש כי ז"י טעמו נמן כל הטעמים, עד שהיה עזו נכפשו לאמר, כי זה הוא באור המלה "ויעבך וירעינד"? כל כי האי ריתחא לירחא עלן ליתן למ מזון כזה בלא עמל וסרחא עד שנוכל להטעים צו כל מיני מטעמים, אפי' שלא נראה עדין את תואר הנשר או דגים או חלב וגבינה וכדומה, וכי כל זה נקרא ענוי? הרי על לחם כזה אמרו דבר נפשו, "ונפשנו קלה בלחם הקלוקל"? שוב יש להרגיש, הלא ראו ור"א בידם הסכימו כי טעמו נמן כל הטעמים, ומדוע עיה"ב "למען ענותך" נחר אחד מהם לאמר דבר פשוט כי אינו דומה מי שיש לו פת נכלו וכו' ולא ראה לסמוך על דרשתו ולאמר כי זהו נקרא ענוי כי טעמו טעם נשר ולא ראו את הנשר, ולאמר נכתימות "למי שאינו רואה ואוכל"? הלא בטעם מחמת שהוא ידע כי אין לו על מה לסמוך, כי מניין לו לאמר כי טעמו נמן כל הטעמים? הלא אין ע"ז שום רושע ורמז אף דק מן הדק, ואם ננוח "עליו רוח הדרש נפת דרש" לפני הנשים ועמי הארץ ורלה למשוך את לבנם בדברי אגדה (שנת דק ליו. דרש"י ז"ל ע"ש) הפליג בשנחו של המן, אבל הכי יתפתח מזה לבאר כמו כן את הכתוב "למען ענותך"? ומדוע לא שחזירו את לנו לדבריו הקרובים אל השכל כי מי שאין לו פת נכלו חייז חלוי לו מנגד, וסמך על הפלגמו שהפליג ע"ד המן? ולכן לבי אומר לי, כי זה המיד הבין וראה מדברי דור המדבר, כי המן לא הניח דעתם אחרי שלא ידעו באמת מה הוא כדכתיב: "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי לא ידעו מה הוא" ואשר ע"ב אמרו "ונפשנו קלה בלחם הקלוקל" והוא מלשון "קלקל צהלים" ר"ל כי חשבו את הלחם הזה, כי הוא נכבד על צרכי הקסם ובאמת אין צו ממש מזון טבעי, ואשר ע"ב אכלו ולא נהנו ממנו, כי כמו שהקומא אוכל ואינו שובע, והוא מחמת שלא יראה את המאכל, כך הוא הדין למי שאוכל איזה דבר ואינו יודע מה הוא, כי הוא דומה צוה ממש להקומא, כי שניהם אינם יודעים מה הם אוכלים, ולפיכך אמר זה המ"ד, כי לפי האמת (ע"ד הפשט ולא ע"פ רוח הדרש) לא היה המן משביע כלל את צ"י אחרי שאכלו אותו ולא ידעו מה הוא, והוא כאלו לא ראו אותו כלל ואכלו כמו סומים, ולפי' מוטעם צטוב מאמר רב יוסף "מכאן רצו לקומין שאוכלין ואין שבעין" כי לפי פירש"י, מה הוא הלשון "מכאן רצו"? הרי הוא דבר מפורש, כי הקומא והאוכל מן הענה דומים זה לזה שזה נשוא, מרגישים טעם ואינו רואים את המאכל, כי האוכל את המן צעת הרגיש טעם הדגים, היה החסרון שאינו רואה את מראה דגים, כמו כן הקומא מרגיש טעם המאכלים השוכים ואינו רואה אותם, וא"כ מה הוא אומר "מכאן רצו"? אבל לפי מה שאמרתי יש הפרש בין הקומא ואוכל מן: הקומא יודע מה שהוא אוכל, אך אינו רואה את המאכל, ואוכל מן ראה את המאכל, ואך אינו יודע מה הוא, ולפיכך אמר "מכאן רצו לקומין שאוכלים ואינם שבעין" כי מתחב אין להוכיח כי אם על הצלתי יודע את טיב המאכל, אבל מניין לנו ללמוד גם על היודע את טיב המאכל ורק אינו רואה אותו? אבל עכ"ז רצו יש לדבר כי כזה כמו זה אינם שבעים, כי זה רואה את המאכל ואינו יודע טיבו, וזה יודע טיבו, אך הוא אינו רואה המאכל.

פנים שוחקות.

מִיָּס קטלחיה לעמשא (סלמה אל יואב) חֵל מורד נמלכות הוה, דכתיב ואחר מן
המורד אשר יעזר, אחר ליה, עמשא אכין ורקין דרש, אשכחיהו לישראל דפתיחו להו
מעבכתא, אחר כתיב כל אשר יערה את פיד ואל ישמע אל דנריך לכל אשר תלונו יומת
(יהושע ה) יכול אפילו לד"ת, ח"ל רק חזק ואמץ עכ"ל. כל מפרשי התלמוד הבינו את
סדריים הללו כפי פשוטם ממש, כי עמשא מלא אז בדרך פלא את כל המון שבט יהודה
צמקום אחד אשר חזרו יחדיו ללמוד תורה ופתחו מעבכתא חדשה, ולא רלה לנצלם מידת
כי דרש אכין ורקין, לאמר, כי האיש הלומד תורה אינו מחויב לשמוע מצותו של מלך
ולנצל עצמו את למודו, ואשר עיב ראה עמשא, כי אין לו המעפט לדרוש מאת שבט יהודה
כי יעזרו את למודם ולשמוע לקולו של דוד אשר יקראם ללכת לקרב וללחום עם שבט בן
צבאי (ראה בנסהדרין מ"ס את המאמר הזה בשם רב וגם בהעשרים). העבודה! כי לא
ספספי מעולם אשר ככה יתמכרו מפרשי התלמוד גאונים עולם אל מוכן סמלות, היתכן לשאמין
על איש מצעלי התלמוד יהיה מי שיהיה, ומה גם על זה האיש רב החובל צים התלמוד
ועזרו רב, שימלא את לבו לאמר, כי צמצב מרד וקשר כזה אשר ראו אנשי יהודה את כל
ישראל מורדים נמלכס העלוב אחרי אשר נמלט צעור שיניו מהרשת הנורא אשר פרס אנשלוס צנו
השובב לרגליו, ילח לפתח פתחום דוקא בלוחם שעה רוח ההתמדה עליהם, עד שצצו את
עלכס אל המקרה והתאספו יחד כחיבשו צמי מדרש לעשות התחלה במסכתא חדשה (איה
מעבכות היו אז?) וגם שר לנא וגבור חיל כעמשא אשר בא צפקודת מלכו לעוררם לקרחת
בשן, עזב אותם לפלפל צמדותים ולעשות לזרים ופרחים לתורה, ודרש עוד אכין ורקין
להורות כי לנצל ד"ת אינם. מחויבים ע"פ הדין לשמוע קול מושל? הזה הוא דרך איש
מלחמה, לראות את ספינת האומה הולכת וסוערת צים הנומד והקשר, ולדרוש לפני אנשי
הנאב אכין ורקין כי המה פטורים מעבודת המלך? הלא פקוד נפש אחת דומה צנת וכל
אסורים שנתורה, ומכשיכ פקוד נפשות המלך וציב ועוד כמה אלפים נפשות מישראל, דומה
צודאי את למוד התורה? ואם אפילו נאצה להשתנות ולהשתגע ולהאמין, כי זה האיש רב,
החכם והנאור, נשתגע כיכ לפטפט צדצרים שאין צהם ממש ואשר נראים כחוכא ועלולא,
כאשר יש ויש צין אחצ"י מלגלגים כאלה, אשר יאמינו צרוע לצבם, כי חז"ל היו דרשנים
עניים צדעת יושבים אחירי חזור וכיריים צצתי המדרש, ואשר ראו את כל מלכי ישראל
וצרי לנאוחיהם כצטלנים היושבים ועוסקים צצו"מ של הלכה, וכל זה צא להם, מאשר
מתרגמים מאמרים כמו אלה עיפ מוכן הבם, ואשר לכן לא רחוק מהם להאמין, כי האומר
על דוד שהיה יושב ועוסק צמורה וידיו מלוכלכות צדם וצשפיר וצבליא, חסד כמו כן צאמת,
כי דוד פתח את ארמונו ונתן דרור לכל הנשים להציא לפניו צדיקים ומעילים לראות את
דמן כדי לטהרן לצעליהן, הלא לכל הפחות מחויבים אהנו לשאול אותה, מנין לך כל אלה?
האם דוה"ק מדבר מחוך גרונך? האם ראית כל אלה צאיה מנלת סמרים כי צני יהודה
המלו אז מעבכתא חדשה? ואם רק רוח הדרש השיך לומר כזאת, איה לכל הפחות הסמך
וההרמז והגימטריא והניסיון על המדשות הללו? האם נוכל לחשוב כי בעל המאמר התמכל
כמעשה"א ז"ל לקבלת את קולות הכחיד ולמעות אותן צשמן החידוד ולאמר כי מהמלות

"ויותר מן המועד" נראה לו כי פתחו במסכתא והוא סדר מועד? ואם ככה חשב נאמנה, מדוע לא בלה לנו את הסמך הזה בעצמו? על מה היה לו לסמוך על מהרש"א ז"ל שיבוא בדורות האחרונים להגיד כמו אלה? ואחרי אשר הרעשתי אתכם בשאלות ובקושיות, אומר לכם, כי אע"פ שאמר רבי חנינא, "פנים משחקות לאברה" ואשר רבים מקלי הרעת נפלו על המליצה הזאת, והצינו גם מאמר כזה כפי גסותו, וממלאים שחוק פיהם על המאמרים כאלה, ונוספים גם המה על שונאינו להרחיב פה ולסון על כל אגדות חז"ל להראות כי היו בעלי הזיה ואמרו דברים שאין הפה יכול לדבר ואין האזן יכולה לשמוע. אבל לא כן אנכי עומד, ראיתי כמה פעמים, כי אין לאמר כואש מלמולא פשר דבר במאמרים היותר זרים והמציאים כמעט לידי גיחוך, וכמו כן ע"ד זה המאמר הנוכחי מקרתי ודרשתי הרבה, עד שמלאתי את שאלה נפשי, וזה הוא. לפי רוח צינתי באגדות, אשר גם הלכות המדינה, יבטאו בעלי אגדה בלשונות של מרימ במלחמותה של חוריה (כאשר דברתי בזה די בשר בכמה מקומות בספרי המפתח ח"ר וחס"ט) נקל לפני לקלוף את קליפת המשל מזה המאמר ולמלוא את חרן הנמשל. החכם והנאור רב ראה בהספור מכיך, כי עמשה לא מלא שליחותו של דוד וכל בגפו מאריך יהודה, ומדוע? על מה לא מלא אללם חזן קשבת? הלא עמדו מלא ליעצו של דוד אשר היה משנעם, ואין לפתע פתאום החליפו דעותיהם והיה נוח להם לראות, כי יתר השנעים יתליכו עליהם מלך אחר וימדרו דוד מלכם? מה זה ועל מה זה? אך נאמנה פתחו אז בני יהודה מסכתא חדשה בהלכות הפולוטיק, כי אחרי שמעם את דברי שבע בן בכרי אשר אמר "אין לנו חלק בדוד ולא כלה בנן ישי" והוא היה משנעם אפרים, אחרי שהצינו מתוך דברי הויכוח שהיה בינם ובין ישראל עד היכן הדברים מגיעים, פנו מיד איש לביתו ולא נחלו כלל על חפץ ב"י להוציא מדוד מלכם, כי אז רלו נסחר לבדם, כי יתר השנעים יבדלו לעצמם ויצמחו להם מלך כרלוס ומפלס, אחרי שראו עולם נרור, כי סוף סוף יתקו השנעים עול מלכות בית דוד מעליהם, כאשר שהוא משנעם יהודה שאין להשנעם הזה שום זכות ע"פ המסורה כי ילא מקרבו המושל על ישראל, ונאמנה הזכות והמשפט לב"י לפי המסורה הקדומה, לנחור להם מלך או מאפרים או מן מנשה (בספרי "סוד שית שרפי קודש" אשר עודנו בכתובים, בהמאמר הרביעי "שני צתי ישראל" יש בזה אריכות דברים וגלית בזה חדשות וגלירות) ומה גם שבע צינעין אשר לא יסקוט ולא ינות מלחמור חתירות תחת כסאו של דוד בקנאות למלך. שאלו, ולפי לא יסקוט הים מנעפו, כל אנשי הספינה ירעשו ויתלוננו, כי רק צעורו של רב המושל פתח הים את לועו להנליעם אל תוכו, ואשר ע"כ מחויבים המה להסירו מכהונתו ולהקים אחר תחתיו, ואז תבוא האניה אל מחוז חפלה בשלום, ולזאת לא ראו אנשי יהודה את הנחילות לשפוך דם ולקרב צדוע את הרחוקים, ולכן נבוא אליהם עמשה נפקודת המלך כי ילאו לקרב עם אחיהם מיתר השנעים, החלו לפלפל עמו בהלכות הפולוטיק, העלו שמעתתא אליבא דהלכתא, כי מלחמה כזאת איננה בשום אופן לא מלחמת חובה ולא מלחמת מלצה, כי אין השכל הישר והדת עסקימים כלל להוליא אל הורג בניהם, ורק צעבור כי יתלך דוד על כל ישראל, וכשמוע עמשה את דבריהם הנמרלים הנאמרים צדעת שקל צפלת שכלו את הדבר, וכיד רוח הדיפלומאטי הטובה עליו, כנכס לפני ולפנים צעומק ההלכה הזאת ונטה ג"כ לרעתם ודרש נאמנה אכין ורקין, כי פקודי הדת המלאים חסד ורחמים, עומדים גבוהים נעניינים כאלה אשר אינם נוגעים כלל אל טונת האומה, על רלונו של איש פרטי, וכי נאמנה מסור להם להרבות חללים ולשפוך דמים וללחום איש את אחיו, ורב במחמתו ראה לשום

דברים כמו אלה צפי שלמה, איך זה להגדיר את עממא על דבר שלא מלא את פקודתו על אציו ולהראות ליואז כי לא היה מורד במלכות, כי לפי שיטתו לא היה מוטל מחוב על בני יהודה ללחום עם צ"י אחיהם, ולפי השערתו של רב, עשה זאת שלמה, למען להרשיע את יואז ע"ד שהרג את עממא על חנם, כדי לעשות לו כסות עיניים צבואו להרוג את יואז, כי לא רצה להתראות בפני קהל ועדה, כנוקם ונוטר עצורו ע"ד שנטה יואז אחרי אדוניה, כי יראו העם איך הוא נוגע בדבר, ואשר באמת לא ראו דנים מאליה ישראל שום עון פלילי בזה, כי לכאורה היתה הזכות לאדוניה להיות הירש עלר יותר ויותר מלשלמה, גם לא אזה שלמה לפרסם, כי דוד אציו וזהו להוריד את יואז שאולה, הטרים הבין כי יבגיו בזה את השועים וגדולי העם אשר ידעו, איך יואז השליך את נפשו מנגד פעם אחר פעם עבור הללחתו של דוד והגילי אותו מכל לרה? הלא בזה הבאיש שלמה את ריחו של אציו בצופן טורא, ואשר לכן בקש שלמה תואנה אחרת, כי ישפוט אותו משפט מות, ע"ד שהרג את עממא שלא כדיו, ורק מפני שהיה לו אציו שנה פרטית, כי טמע מאחורי הפרגוד איך דוד הנטיחו כי יהיה לפניו שר לנא תחתיו, כן חשב רב צרוח דעתו. כללו של דבר את שיטתם של אנשי יהודה ע"ד קרובם מליך ללחום עם צ"י, קרא רב בשפת התלמודית, "פתיחת מערכתא" כי פתחו אז מערכתא חדשה בצלפול עלום ועקרו הרים וטחנו זה בזה והעלו לפסק הלכה, כי איך עליהם החוב להשליך נפשם מנגד ולצוא צעקיפין על יתר השנטיים כי יקבלו עליהם עולו של דוד, באמרם לנפסם מי נתן לנו הרשיון להשתחרר על אחינו ולאמר אליהם "קבלו דעתנו"? מה איכפת לנו אם דוד ימלוך רק עלינו? ולמען להראות את הצורך האמתי של התואר "מערכתא" בלשון התלמוד, אעתיק לפניכם את דברי החכם ריב"ל ז"ל (בית יהודה ח"ט שער החמישי פרק ק"צ לר 227) הוא אומר, כי מערכתא הוא מן "קלר המלע מהשתרע והמעכה לרה בהתכנס" (ישעיה כ"ח) ופירוש "מעכה" בגרמניעין על המטה נדרך עם שלמה (ובאמר ע"ד השאלה על דבר צרור ומפורש גם לשון שלמה כנודע) ומעכת נדרך עם הלעה, "בך היא הלעה של משנה" (סנהדרין כ"א) והפעל ממנו "ובלנד שלא יגיע" (נרכות כ"א) ר"ל שלא יבאר ויפרש לאחרים, ושני השמות הללו נרדפים בהוראתן העלמית (כמו שהזכרנו כי קלר המלע והמעכה ועיין רד"ק שורשי נסך) וכרדפין ג"כ בהוראתן המושאלת, וכן נוהגים גם האחרונים) לכנות איזה דרוש ולמוד כללי-בש. הלעה (אנהאנדלונג טראקטאט). וכעת מונן הדבר ביתר שאת, כי רב השכיל לכנות את הדרוש הסמיני של שנת יהודה בלוחה שעה, בתואר "מעכתא" ר"ל הלעה אנהאנדלונג טראקטאט, והדברים לפי דעתי מאירים כעת, ורק מהכיטוי "מעכתא" על כל דרוש מציזה מין שיהיה, צאנו לכלל דעה להבין מאמר סתום כזה המציא את הקורא שיבט עליו צפנים שזוקות. באמת שמחתי למד צעת נפתרה לפני החירה הזאת, ולולא ירחיף מפני האריכות, שאבוא לקפח את אולר הספרות יותר מדי אשר נבא לא רק למעני, כי עתה שלחתי את ידי להעריך עוד איזה מאמרים זרים ותמוהים השמורים למראית עין כאהלי קדר, ואשר המה באמת כיריעות שלמה, ולפי דעתי הוא מליה רבה לעת בואת ללחום מלחמת האגדות עם אלה המתאמלים לאמר, כי הנה רק כפשוטם ואין שום תוך בזה, ואם יבוא אחד לאמר "חמיסה חכה" יקיומו על רגלם ויכריזו בקול לאמר "תחזור חכה לשמריכותה" כאשר ילא זה עקרוצ סופר אחד לפרסם במו"ע "המגיד" את הדברים שאלא בגמרי הכתבים של המנוח ר"א לווייפצל. שם הוא נזר אותה כי כל דברי חז"ל המה כפשוטם ומש, לא משלו משלים ולא חור חידות, ולא עליהם ראוי לאמר "להבין משל ומליה דברי חכמים וחידותם" ואשר ע"כ

הוא הנל הנלים כל דברי המצארים אשר יעמולו לשפר ולנקות את המצארי חז"ל ולהתאמת את יפין. אחי אשר כל עמלי מיום שצמחתי על דעתי רק צמקטע הזה ויודע שומדין עד היכן הדברים מניעים, רלחי אל המערכה, וערכתי שני המצארים גדולים אל המכ"ע המגיד המקוצים צמחתי "עמל לדבר" גם "כתנות אור" להדלות את שגגת המנוח, וכי המוסרנים כמו חלה המה המלגלגים האמתים על דמז"ל, כי השומרים היחיד גדולים להתלמוד, קוראים ג"כ בקול גדול כי אין דמז"ל לא משל ועלילה, רק דברים פשוטים עונש, ולפי"ז מעידים ממצאריהם על אומנם כי היו צעלי הזיה וצעלי דמיון וגשגשים את הדעות המנוונות זכות עד שההולכים בעקבותיהם עלולים לכל נחשז וגלחלי ככה יסגול חליש לער ועכאוכים לעת הזאת, אם הוא יעמול להפיץ אור יקרות על שני הפחדות, גם תהישנים וגם תהמרשים חלו וחלו מרגשים אחריו, כי הוא מוליח את המצארים מירי פשוט, אך יאמרו מה שיאקבר אחי בחומי אלך, וכן את אשר ישים האמת צפי אורו לדבר נעזר המוכן לאדם דעת.

משה אהרן שאצקעם בעל "המפתח" פה קיוב.

שימת עין על העין.

זה כביר אשר שמתי את לבי לחקר משפטי האותיות והתנועות בשפתנו מבלי הכמ על כל מה שהחליטו עד כה בעלי הלשון, כי אמרתי כמו בכל חכמה ובכל מדע מקום יניחו הגדולים לקטנים להתגדר בו. והנה לא היה עמלי להק כי בקשתי ואמצא דברים חדשים אשר לא שערם הראשונים. אקח לי מועד ואשים את דברי קבל עם מסדר יחד בספר או פרקים פרקים ואקוה כי יתענגו עליהם אהבי העבריה. בין החקירות האלה חפצתי לדעת על אדות שמוש העי אשר לקחוה זה כביר וישימוה לסמן התנועה "e" במלים אשר לקחו אל העבריה מכל יתר לשונות הגוים, כמו בשמות האנשים והנשים, ארצות וערים. ונהגים והרים ועוד הרבה. אולם איכה היתה כזאת לקחת אות קנסונגם ולעשותה לסמן התנועה, ולנה נסתר. לא לפי טבעה ותכונתה אשר לה מיום הוסדה? את שקול דעתי והנחתי בזה נתתי בספר האסוף זה כבר, ועתה ראיתי כהמניד בא התבס הי"ר יצחק שלמה פוכס בתשובתו לשאלת חכם אחד ב"כנסת ישראל" על הדבר הזה לאמר: "מתי החלו היהודים להשתמש באות ע' ובתור אם הקריאה תחת "e" בשפות לועזות? והוא מחליט כי יש רשמים ברורים, כי גם קדמונינו לא בטאו תמיד הע' כמו בערבית, כ"א היתה הבררה למעמים בתור תנועה וכו' ומסים, כי השמוש של הע' בתור אם הקריאה יש לו על מה לסמוך, כי שהקו עמוק וקדום מאוד ובכן פסק: כי כדי הוא המנהג הנמשך בלי הפסק זה כשקע מאות שנה אצל רב אחינו בני ישראל ואשר יסודתו גם בקררי שפת קדמוני העתיקה לסמן עליו בשעת הדחק, בעת כתבנו מלים ודגות באותיות עבריות."